

LOKALE INTERRELIGIØSE RELATIONER

FOLKEKIRKE &
RELIGIONSMØDE

LOKALE INTERRELIGIØSE RELATIONER

En undersøgelse af samspillet mellem
folkekirken og andre trossamfund

Af Lise Paulsen Galal
København, maj 2025

Folkekirke & Religionsmøde

Folkekirkens biskopper har etableret Folkekirke & Religionsmøde som et samarbejde mellem Danmarks ti stifter finansieret af midler fra fællesfonden. Opgaven er at styrke folkekirkens møde med mennesker med andre religioner og livssyn i Danmark gennem etablering af netværk samt gennem materialer, arrangementer og vidensdeling både udadtil i samfundet og indadtil i folkekirken.

Arbejdets retning bestemmes af et forretningsudvalg med et medlem udpeget af hver biskop. Derudover er Københavns biskop født medlem.

Faglige retningslinjer

'Folkekirke & Religionsmøde' (F&R) har til opgave at styrke folkekirkens møde med mennesker med andre religioner og livssyn i Danmark. Det sker med afsæt i den kristne tro. Målet er at bidrage til et samfund, der bygger på religionsfrihed, ligestilling og plads til forskellighed.

Det indebærer at:

- F&R virker for at styrke relationer til tros- og livssynssamfund i Danmark, for gennem samtale og handling at fremme gensidig forståelse.
- F&R samarbejder bredt med forskellige samfundsaktører for at styrke anerkendelsen af troens og livssynets plads og betydning i et demokratisk samfund.
- F&R virker indadtil i folkekirken for at fremme forståelse for religionsmøder og for at udvikle kompetencer hertil.

Indhold

1. Introduktion	s. 2
2. Resumé	s. 3
3. Hvor og hvem?	s. 4
3.1. Hvilke andre religioner?	s. 5
3.2. Relationens karakter	s. 6
4. Sammen om hvad?	s. 7
5. Varighed og kontinuitet	s. 9
6. Metode og dataindsamling	s. 11
7. Konklusion og perspektivering	s. 12
8. Litteratur	s. 14

Tabeller

Tabel 1: Fordeling af besvarelser på embede	s. 4
Tabel 2: Interreligiøse relationer eller ej	s. 5
Tabel 3: Karakteren af interreligiøse relationer	s. 6
Tabel 4: Varigheden af de interreligiøse relationer	s. 9
Tabel 5: Opretholdelse af kontakten	s. 10

Figurer

Figur 1: Kort over besvarelsernes geografiske fordeling	s. 4
Figur 2: Rum for interreligiøse relationer	s. 9

1. Introduktion

Folkekirken indgår i mange typer af samarbejdsrelationer og netværk både lokalt, nationalt og internationalt. Blandt disse er lokale relationer til ikke-kristne troende og trossamfund. Over de sidste 50 år er sandsynligheden for, at sådanne relationer eksisterer, steget betragteligt. Danmark har i den periode modtaget et stigende antal migranter og flygtninge med forskellige religiøse baggrunde. Hvor jøder tidligere udgjorde det største ikke-kristne trossamfund i Danmark, findes der i dag etablerede buddhistiske, hinduistiske, muslimske og andre trossamfund, hvor de muslimske trossamfund udgør den største minoritet. Det er denne religiøse mangfoldighed, der er baggrunden for denne rapport. Og det er folkekirkens relationer til sådanne trossamfund, som Folkekirke & Religionsmøde (F&R) belyser med denne rapport.

Målet har været at skaffe et overblik over, hvilke samarbejdsrelationer der findes lokalt på sogneniveau, og hvor stort kendskabet til andre trossamfund er blandt de ansatte i sognekirkerne. Motivationen for at skabe et sådan overblik har bl.a. været at afdække potentialet for at mobilisere eksisterende relationer og kendskab i en krisesituation. Hermed er herværende undersøgelse også et bidrag til de aktuelle spørgsmål om folkekirkens kriseberedskab, idet stærke interreligiøse relationer kan være med til at styrke rækkevidden og gennemslagskraften af folkekirkens kriseberedskab.¹

Med undersøgelsens fokus på lokale relationer i sognene ønsker F&R at udbygge og perspektivere den viden om veletablerede samarbejder og eksempler på best practice, som allerede eksisterer. Således er undersøgelsens sigte at få mere viden om de relationer, der eksisterer i det brede midterfelt mellem best practice-eksemplerne og der, hvor der ingen eller minimalt kendskab og relationer er. Undersøgelsen havde som udgangspunkt til formål at kortlægge:

- i hvilke sogne, i det brede midterfelt nævnt ovenfor, medarbejdere har kontakt til ikke-kristne trossamfund;
- hvilken type af kirkelig medarbejder (præst, kirke- og kulturmedarbejder eller andre), der har kontakten;
- til hvilke trossamfund, organisationer eller repræsentanter herfor, der er kontakt;
- hvad relationen består i, og hvad der samarbejdes om;
- og endelig, hvordan kontakten opretholdes.

Til arbejdet med kortlægningen blev udarbejdet et elektronisk spørgeskema tiltænkt præster og andre ansatte i folkekirken. Som det vil fremgå af det følgende, afsøgte F&R i flere omgange forskellige måder at distribuere spørgeskemaet, men med forskellige former for vanskeligheder. Udfordringerne med distribution af spørgeskemaet har resulteret i et begrænset datamateriale. Undersøgelsen har derfor karakter af et pilotprojekt, og det er vores håb, at rapporten på trods heraf vil bidrage til diskussioner af og perspektiver på folkekirkens relationer til andre religioner i Danmark, ligesom den forhåbentligt kan inspirere til nye undersøgelser. Alle, der har distribueret og/eller besvaret spørgeskemaet, skal have stor tak.

¹ Samtalen tog fart i marts 2025, hvor biskop i Viborg, Henrik Stubkjær, og biskop i Roskilde, Ulla Thorbjørn Hansen, begge i Kristeligt Dagblad peger på folkekirkens ansvar i krigs- og krisesituationer og nødvendigheden af at styrke og udvikle kirkens kriseberedskab. Se Christoffersen 2025; Dylander 2025; Madsen 2025.

Spørgeskema og rapport er udarbejdet af Lise Paulsen Galal, mens F&R har stået for distribution af spørgeskemaet.

2. Resumé

Undersøgelsen er baseret på 55 besvarelser, hvoraf 50 har fuldført hele spørgeskemaet. Der er altså tale om et begrænset datagrundlag, hvorfor resultaterne ikke kan ses som repræsentative. De giver til trods herfor et indblik i dele af den alsidighed, som folkekirkelige relationer til ikke-kristne trossamfund er karakteriseret ved, og inviterer samtidig til nye spørgsmål og perspektiver. Hvor der angives procentsatser, er disse derfor alene en måde at angive variationer og ikke et udtryk for repræsentativitet.

Hvem?

1/3 af respondenterne angiver at have relationer til andre trossamfund. Hovedparten af respondenterne er præster og fra Roskilde Stift. De angiver at have relationer til muslimer, buddhister, jøder, scientologer og åndeligt søgende.

Hvad?

Relationerne er først og fremmest personbårne (60 %). 27 % angiver, at relationen primært er karakteriseret ved konkrete aktiviteter, mens kun 7% opfatter relationen som institutionaliseret. Hvad man helt konkret gør sammen, varierer fra personlige samtaler, over lektiecafé, dialogarbejde, til besøg og fællesspisning mv.

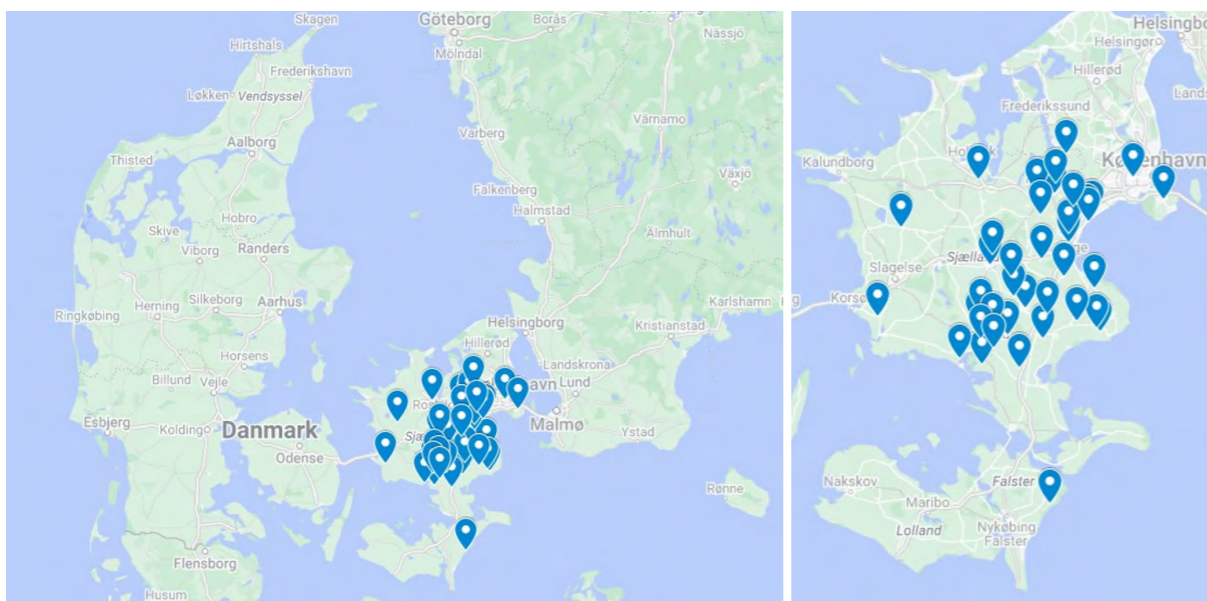
Hvordan?

Der er store forskelle på, hvor længe relationerne har eksisteret, og hvordan de er etableret. For nogen er relationen tilsyneladende opstået tilfældigt, og for andre er den resultatet af en mere målrettet indsats. De store forskelle i relationernes varighed afspejler, at relationerne fortrinsvis er personbårne, og at aktiviteterne varierer og ikke nødvendigvis har et egentligt interreligiøst sigte. Der synes typisk ikke at eksistere nogen klar ide om, hvordan relationen evt. videreføres. Det svarer til, at relationerne er personlige frem for institutionaliserede, og at aktiviteten ofte er knyttet til den enkelte præsts virke.

3. Hvor og hvem?

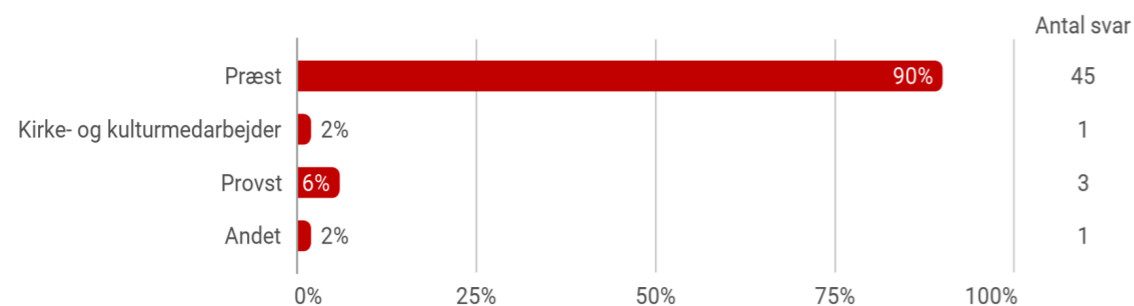
Undersøgelsen var som udgangspunkt tænkt som landsdækkende, men grundet udfordringerne med distributionen endte den med at dække et begrænset område. De indkomne besvarelser var alle fra Østdanmark og altovervejende fra Roskilde Stift. Derudover var der enkelte fra henholdsvis Københavns og Lolland-Falsters Stifter. Roskilde Stift blev således utilsigtet undersøgelsens case.

Figur 1: Kort over besvarelsens geografiske fordeling

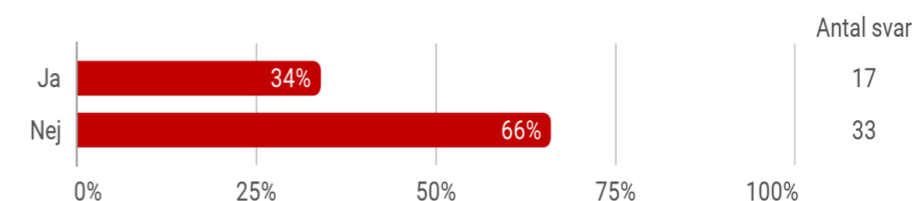
Det er fortrinsvis præster, der har besvaret spørgeskemaet. Som det fremgår af tabel 1, er der derudover svar fra provster, en enkelt kirke- og kulturmedarbejder og én uden for kategori ('Andet'). Idet embederne indebærer specifikke arbejdsopgaver, kan det naturligvis have betydning for, hvilke relationer der er til andre religioner, og hvad de konkret består i. Dette belyses yderligere i afsnit 4.

Tabel 1: Fordeling af besvarelser på embede

Et af de spørgsmål, som undersøgelsen gerne ville afdække, var omfanget af relationer. Tabel 2 viser, at det langt fra er alle, der har interreligiøse relationer til ikke-kristne. Selv om undersøgelsen ikke er repræsentativ, kan besvarelserne, i kraft af deres koncentration i ét stift, give et fingerpeg om det mere generelle billede. Blandt de indkomne besvarelser har ca. 1/3 interreligiøse relationer i en eller anden form.

Tabel 2: Interreligiøse relationer eller ej

3.1. Hvilke andre religioner?

Et af undersøgelsens spørgsmål var, hvilke ikke-kristne trossamfund, organisationer eller repræsentanter herfor, som respondenterne har gennem sit arbejde i sognet. Her var det kun muligt at give kvalitative svar. Svarene viser variation i både omfanget og karakteren af relationer på tværs af respondenter.

På tværs af svarene nævnes følgende ikke-kristne:

- Muslimer med baggrund i Syrien, Afghanistan, Tyrkiet og arabiske lande
- Åndeligt søgende
- Tibetanske buddhister, bl.a. fra Thailand
- Scientology
- Jøder

Der er i enkelte af svarene ikke en tydelig skelnen mellem relationer til ikke-kristne trossamfund og til kristne trossamfund uden for folkekirken. Således nævnes folk fra Eritrea og Ukraine, uden at respondenterne nævner religiøs baggrund. De fleste ukrainere er ortodokse kristne, mens befolkningen i Eritrea fordeler sig nogenlunde ligeligt mellem muslimer og kristne. Størstedelen af eritreere i Danmark er dog ortodokse kristne.² På samme måde omtaler en af respondenterne syriske flygtninge, uden at det specificeres, om der er tale om både muslimer og kristne, eller kun muslimer.³

Endelig nævnes Jehovas Vidner, samt et omfattende økumenisk samarbejde mellem en række lokale kristne kirker. Der er således mindst to af besvarelserne, der synes alene at angive relationer til andre kristne.

² Se <https://refugees.dk/fokus/2020/december/flygtninge-fra-eritrea-er-en-fantastisk-succes-paa-det-danske-arbejdsmarked/> (besøgt 26-02-2025).

³ Det har ikke været muligt at finde en anslået fordeling af kristne og muslimer blandt syriske flygtninge i Danmark.

3.2. Relationens karakter

Karakteren af relationer til ikke-kristne trossamfund varierer betragteligt. Blandt svarene er respondenter, der har kontakt til en enkelt muslimsk familie, og respondenter, der indgår i adskillige og varierende interreligiøse samarbejder med personer fra forskellige religiøse baggrunde.⁴ Således beskriver en af respondenterne sine relationer:

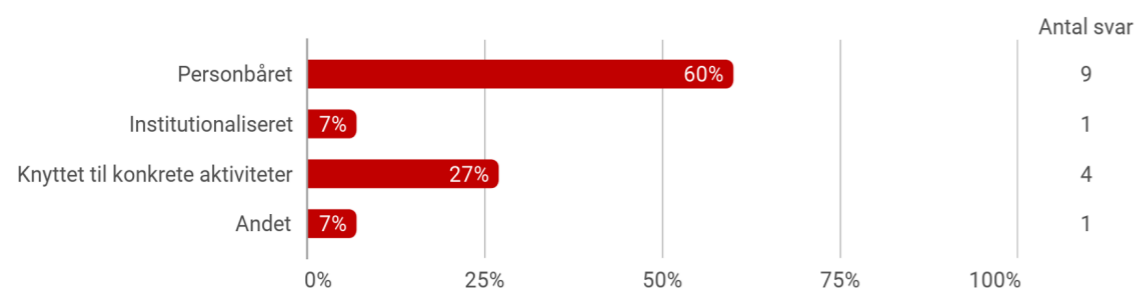
Ikke-kristne ... næh, ikke rigtigt. Jeg har kontakt til en muslimsk familie i sognet.

Mens en anden skriver:

De tyrkiske moskeer her og i Roskilde, åndeligt søgende på diverse messer og i Kirke På Vej, Center for tibetansk buddhisme i Nørregade, København, mange forskellige mennesker med rødder i andre kulturer og trossamfund.

Tabel 3 viser, at de fleste angiver relationen som personbåret eller knyttet til konkrete aktiviteter, mens kun en enkelt karakteriserer relationen som institutionaliseret. Derudover er der én, der peger på sine relationer som karakteriseret ved alle tre typer.

Tabel 3: Karakteren af interreligiøse relationer

Svarene viser også, at det oftest ikke er repræsentanter for trossamfund, fx imamer eller ledere, der er omdrejningspunkt for relationen, men almindeligt troende. Der er kun én respondent, der betegner relationen som institutionaliseret. Det sker med henvisning til vedkommendes virke på hospice, hvor alle patienter, uafhængig af religiøs baggrund, er en del af målgruppen. Det vil sige, at institutionaliseringen er målrettet relationen mellem kirke og hospice, frem for mellem kirke og andre trossamfund. I samarbejdet mellem kirke og hospice skelnes til gengæld ikke mellem patienter med kristen og anden religiøs baggrund.

⁴ Det skal understreges, at vi i undersøgelsen ikke er i stand til at skelne mellem best practice og andre eksempler. Det vil sige, at nogle af de omtalte aktiviteter i princippet kan være elementer i en best practice-sammenhæng.

4. Sammen om hvad?

De oplyste relationer indebærer forskellige typer af aktiviteter og samvær. Disse er det begrænsede datagrundlag til trods overraskende rigt varierede. I overordnede termer er der tale om diakoni, sjælesorg, kirkelige handlinger og eksplicitte interreligiøse initiativer. Hertil kan tilføjes et alment engagement i lokalsamfundet.

Eksempler på interreligiøse aktiviteter, som respondenterne er involverede i:

- Lektiecafé
- Julehjælp
- International adventsfest (tidligere afholdt)
- Hospice-arbejde med kontakt til patienter og pårørende
- Arbejde i DinTro-MinTro⁵, herunder gæstelæreraftner, mødeaktivitet og skolebesøg
- Kirke På Vej⁶
- Fællesspisning
- Samarbejde med kommunal PPR (Pædagogisk Psykologisk Rådgivning)
- Naboskab
- Trossamtaler, teologiske samtaler, samtaler om religion/religion og samfund
- Venskabsbesøg
- Diakonalt dannelsesarbejde blandt unge
- Personlige samtaler, herunder rådgivning vedrørende praktiske forhold
- Samarbejde ifm. frivillig-indsatser i lokalområde
- Sprogstøttesamtaler
- Kirkelige handlinger
- Deltagelse i fredagsbøn
- Samarbejde om etablering af gravplads for borgere med muslimske rødder
- Diapraxis

Det er ofte aktiviteter med et eksplicit interreligiøst sigte, der har haft forskningens og offentlighedens interesse. Det kan fx være fredsbøn, fællesspisning, dialogarbejde og undervisning heri.⁷ Laura Bjørg S. Petersen har i forbindelse med sit ph.d.-projekt kortlagt danske folkekirkers hjemmesider for at se, hvilke eksplicitte inter- eller tværkulturelle møder mellem personer med hhv. migrant og dansk baggrund, der finder sted i folkekirken. Hun skelner ikke mellem migranter med ikke-kristne og kristne baggrunde, hvilket delvist afspejler kirkernes egen omtale af aktiviteterne som internationale, tværkulturelle eller "på tværs".

⁵ DinTro-MinTro har "til formål at skabe dialog og viden omkring de 3 monoteistiske religioners baggrund og traditioner med vægt på forståelse og respekt for den enkeltes eget valg". Dette sker gennem besøg af repræsentanter fra de tre religioner i skoleklasser, se <https://www.dintromintro.dk/> (besøgt 21-02-2025).

⁶ Kirke På Vej hører under Roskilde Stift, og ifølge deres hjemmeside eksperimenterer de "med kirke uden for de gængse rammer sammen med mennesker, som normalt ikke brugte kirken særlig meget", se: <https://www.kirkepaavej.dk/> (besøgt 21-02-2025).

⁷ Se fx Galal 2019. Galal and Hvenegård-Lassen 2020; 2023; Petersen 2024; Pors og Skræddergaard 2022.

På baggrund af Petersens undersøgelse af 98 kirkers hjemmesider identificerer hun tre aktiviteter som de mest udbredte: Fællesspisning, sprogcaféer og gudstjenester annonceret som internationale eller med oversættelse.⁸ I Pors og Skræddergaards rapport over folkekirkens møde med nydanskere er hovedfokus på integrationen af kristne migrantmenigheder, men der gives også eksempler på bredere kirkelige indsats i bl.a. Gellerup i Aarhus og Kvaglund i Esbjerg. De fremhæver kirkens betydning for integration, og herunder samarbejdet ikke alene med andre trossamfund, som fx Fredens Moske i Gellerup, men også med kommunen.⁹

I herværende undersøgelse identificerer vi tre rum for interreligiøse relationer. Det første rum er det, der giver plads til det eksplicitte interreligiøse arbejde, fx initiativet Din-Tro-MinTro, diapraksis og international adventsfest.

Herudover viser undersøgelsen, at et andet rum opstår gennem præstens kerneopgaver, der også giver plads til væsentlige interreligiøse relationer. Således omtaler en respondent mødet med kvinder fra Thailand, som er dansk gift:

... til nogle af kirkens aktiviteter, hvor deres kristendøbte børn deltager.

En anden skriver om arbejdet på hospice, hvor patienter kan have anden religiøs baggrund end kristen:

Samtaler om det eksistentielle (livet og døden). Samtaler foregår på patienters stuer.

Flere af respondenterne omtaler sognets julehjælp, som også gives til personer med anden religiøs baggrund. På tværs af svarene nævnes både muslimer, buddhister, syrere og ukrainere.

Der er således tale om både diakoni og sjælesorg, hvilket er helt i overensstemmelse med, hvad danske folkekirkepræster selv synes er vigtigt i deres arbejde. En kvalitativ undersøgelse fra Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter (FUV) viser således, at danske præster opfatter gudstjenesten, kirkelige handlinger og samtalen som de vigtigste opgaver. Centralt står i den forbindelse dét at bringe et budskab, eller, med andre ord, forkyndelse.¹⁰ I en af de nyere betænkninger vedrørende folkekirken beskrives præstens opgave som først og fremmest "forkyndelse (herunder gudstjenester og kirkelige handlinger), undervisning (herunder konfirmationsforberedelse) og sjælesorg."¹¹ Feltes peger i sin undersøgelse på, at andre betænkninger også peger på diakoni som en af kirkens kerneopgaver.¹² At disse opgaver også indebærer relationer til personer med andre religiøse baggrunde end kristen er ikke overraskende set i lyset af den stigende religiøse mangfoldighed i Danmark. Således indgår flere og flere præster i interreligiøse relationer i kraft af deres generelle virke frem for alene som resultat af særlige tiltag målrettet gruppen af ikke-kristne. Dette understreger, at religionsmødefeltet udvikler og ændrer sig fra at være et specialistfelt til i stigende grad at være et generalistfelt.

⁸ Petersen 2024, side 88.

⁹ Pors og Skræddergaard 2022.

¹⁰ Feltes 2016.

¹¹ Betænkning 1544, 2014.

¹² Feltes 2016, side 6.

Et tredje rum, hvor interreligiøse relationer opstår, er, når præsten som en del af lokal-samfundet har venskaber og naboskaber med andre lokale borgere, hvoraf nogle kan have en anden religiøs baggrund. Her er det ikke embedets kerneopgaver, der motiverer relationen, men det at bo og engagere sig lokalt, som er en del af embedet.

De tre typer af interreligiøse relationer er ikke gensidigt udelukkende, men overlapper og fletter sig ind i hinanden på måder, hvor det ikke altid er lige klart, om der er tale om den ene eller anden type eller en kombination heraf (se figur 2 herunder).

Figur 2: Rum for interreligiøse relationer

5. Varighed og kontinuitet

Der er stor forskel på varigheden af de interreligiøse relationer, som respondenterne indgår i. Som det fremgår af tabel 4 herunder, er nogle helt nye, mens andre har varet i mere end 5 år.

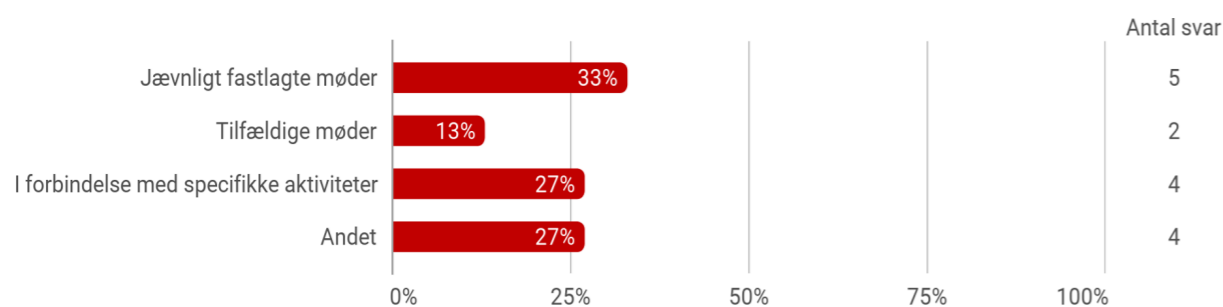
Tabel 4: Varigheden af de interreligiøse relationer

Varighed	Procent	Antal svar
Mellem 0 - 3 måneder	13%	2
Mellem 3 - 6 måneder	13%	2
Mellem 6 - 12 måneder	7%	1
Mellem 1 - 2 år	13%	2
Mellem 2 - 5 år	13%	2
Mere end 5 år	40%	6

Ser man nærmere på de relationer, der har været mere end 5 år, er det bl.a. de mere etablerede samarbejder, fx med moskeer og i DinTro-MinTro. Men også modtagelsen af syriske flygtninge¹³ i 2015 igangsatte relationer, der stadig eksisterer. Endelig er der også et par af respondenterne med mere end 5 års kontakt, hvor relationen består af samtaler med muslimer i sognet. Varigheden af relationen er således ikke et spørgsmål om, hvorvidt relationen er et resultat af eksplicite interreligiøse initiativer, eller den udspringer af præstens kerneopgaver.

I spørgeskemaet spurgte vi også til, hvordan kontakten til andre troende blev opretholdt (se tabel 5 herunder). Her peges der både på jævnligt fastlagte møder og på specifikke aktiviteter. Under uddybning af valgmuligheden 'Andet', skriver to af respondenterne, at de opretholder kontakten gennem en kombination af de tre andre muligheder, mens en enkelt – ikke overraskende – skriver, at kontakten med patienter på hospice ophører. Går man dybere ned i svarene, er der ikke nogen klar sammenhæng mellem varighed af relationen og måden, hvorpå kontakten opretholdes.

Tabel 5: Opretholdelse af kontakten

Et sidste spørgsmål i spørgeskemaet handlede om, hvordan relationen overleveres til kommende medarbejdere. Det er der ikke nogle klare svar på. Der svares 'pas' og 'fint', men også at kontakten bevares gennem etablerede aktiviteter. De lidt korte svar kan afspejle, at flertallet er person- og aktivitetsbårne relationer. Med andre ord er det den enkelte præst og/eller den konkrete aktivitet, der sikrer kontinuiteten. En af respondenterne peger på, at relationerne baseret på en indsats målrettet syriske flygtninge aktuelt ikke giver sig udslag i mange aktiviteter. På samme måde viser Petersens undersøgelse, at aktiviteter kommer og går. Hun har fulgt de udvalgte kirkers hjemmesider fra 2017 til 2024 og set et fald i aktiviteter over den periode.¹⁴ Som Petersen også er inde på, kan noget tyde på, at en del relationer er knyttet til konkrete behov i forbindelse med nye indvandrere- og flygtningegrupper ankomst.

Det er samtidig værd at overveje, i hvilket omfang relationsopbygningen og dens varighed afspejler, hvordan de enkelte præster generelt etablerer relationer og igangsætter aktiviteter, og således et aspekt af den individuelle præsts arbejdsmetode mere generelt. Dette kan igen hænge sammen med typen af kirke, hvor Mogens Mogensen i bogen 'Kristendom i en brydningstid' skelner mellem præstekirken, virksomhedskirken og netværkskirken. Ifølge Mogensen har præstekirken fokus på gudstjenester og kirkelige handlinger med præsten som den primære aktør.

¹³ Her angiver respondenterne ikke, om de syriske flygtninge er muslimer eller kristne.

¹⁴ Petersen 2024, side 89.

Virksomhedskirken har fokus på kirkelige serviceydelser med menighedsrådet som den primære aktør; mens netværkskirken, som navnet indikerer, deltager i netværk, hvor netværkets deltagere bliver aktørerne.¹⁵ Mens dette naturligvis er idealtyper, vil det ikke være overraskende, hvis de interreligiøse relationer er præget af, hvordan kirken forstår sig selv og præstens rolle heri. Hvor præstekirken formodentlig uden problemer indgår i interreligiøse relationer i det andet rum for diakoni, sjælesorg og kirkelige handlinger, er det snarere virksomheds- og især netværkskirken, der rummer flest eksplicite interreligiøse aktiviteter. Her må man ligeledes formode, at den primære aktør (henholdsvis præst, menighedsråd og netværksdeltagere) er et afgørende aspekt for relationens opretholdelse.

6. Metode og dataindsamling

Undersøgelsen er baseret på et spørgeskema udarbejdet i SurveyXact. Dataene er indsamlet i perioden ultimo september 2024 til og med januar 2025. Som angivet i indledningen var intentionen at kortlægge omfang og karakter af interreligiøse relationer. Det var samtidig ønsket at afdække, om der var grundlag for at etablere en oversigt over kontakter til andre trossamfund, som potentielt kunne aktiveres i en krisesituation.

Distributionen af spørgeskemaet viste sig at være vanskeligere end først antaget. Folkekirke & Religionsmøde havde påtaget sig denne opgave, idet de som en del af folkekirken har direkte adgang til gatekeepers og e-mailadresser. Der blev rettet henvendelse til provstiforeningen, der takkede nej til rollen som distributør af spørgeskemaet. Foreningen henviste til, at der er for megen kommunikation "oppefra", og at den generelle arbejdsbelastning ikke tillader, at der pålægges flere opgaver af denne karakter. I stedet blev det sendt til alle biskopper med opfordringen til at dele det med ansatte i stiftet. Som det fremgår af besvarelserne, synes Roskilde Stift at være det eneste, hvor spørgeskemaet er nået ud til sognene. Vanskeligheden med distributionen kan samtidig ses som en mulig konsekvens af, at folkekirken på mange måder fungerer decentralt. Det betyder bl.a., at der ikke er mulighed for at pålægge den enkelte kirke eller præst opgaver af denne karakter. Dette kan hverken biskop eller provst.

Der kan naturligvis være andre årsager til, at der ikke er indkommet flere svar. Dette kan skyldes travlhed eller modvilje mod kortlægningen. Ligesom vi fik en tilbagemelding, der antydede, at der også kunne være forsigtighed med at synliggøre samarbejde med organisationer, som af nogle ville blive opfattet som kontroversielle. Et aktuelt eksempel på, at et interreligiøst engagement er løbet ind i modvind, er den debat, der fulgte i kølvandet på en ramadan-middag afholdt i Tingbjerg Kirke i marts 2025.¹⁶ Den kritiske udstilling og til dels udskamning af interreligiøse initiativer kan muligvis få nogle til at afholde sig fra at tale højt om dem. Med andre ord kan det aktuelle politiske klima også have haft indflydelse på indkomne besvarelser.

Som skrevet indledningsvis er metoden valgt med henblik på en kortlægning. Denne er vi ikke lykkedes med. Til gengæld havde vi udover multiple choice-spørgsmålene inkluderet spørgsmål med kvalitative svarmuligheder, der har gjort det muligt at skabe et dybere indblik i variationer af interreligiøse relationer i folkekirken, end vi tidligere har haft.

¹⁵ Mogensen 2019.

¹⁶ Se fx Hansen 2025; Ammitzbøll-Bach 2025.

7. Konklusion og perspektivering

Det er svært på det foreliggende datagrundlag at drage endegyldige konklusioner. Samtidig er det vigtigt at understrege, at der under alle omstændigheder er tale om et øjebliksbillede. Undersøgelsen viser, at det er en mindre del af respondenterne, der ifølge dem selv indgår i interreligiøse relationer. De relationer, der er, er ikke kun knyttet til eksplicit interreligiøse initiativer, men eksisterer – måske i lige så høj grad – i kraft af præstens generelle arbejde med diakoni, sjælesorg og kirkelige handlinger. Relationerne er derfor i høj grad båret af forhold til lokale borgere med en anden religiøs baggrund, frem for til mere formelle eller uformelle relationer til repræsentanter for andre religioner. Resultaterne rejser spørgsmål til formålet med undersøgelsen og til det interreligiøse landkort i Danmark.

Undersøgelsens formål var at belyse muligheden for at etablere en landsdækkende oversigt eller katalog over lokale interreligiøse kontakter. Med de foreliggende data ser det ikke ud til, at spørgeskemaet har tjent sit formål. Kun ganske få navngiver deres kontakter, og hvor det sker, er det, med en enkelt undtagelse, i form af trossamfundets navn. Enkeltindividerne har ikke nødvendigvis nogen særlig relation til eller indflydelse på det trossamfund, de tilhører. Hvis man gerne vil skabe et mobiliserbart netværk, synes det derfor mere oplagt at tage fat i den eksisterende viden om andre ikke-kristne trossamfund, fx ved at tage afsæt i Kirkeministeriets liste over anerkendte trossamfund.¹⁷ På samme måde kan etableringen af et nationalt forum for tros- og livssynssamfund være et skridt på vejen.

Undersøgelsens resultater åbner samtidig for nye spørgsmål og mulige perspektiver:

- Det er ikke lykkedes at få svar fra kirke- og kulturmedarbejdere. Det kunne være relevant med mere viden om deres rolle og relationer ikke mindst set i lyset af, at præsternes relationer i høj grad synes at udspringe af deres konkrete kerneopgaver som præster.
- Hvor fokus ofte har været på eksplicitte interreligiøse relationer, hvad de kan og gør, lægger denne undersøgelses resultater op til nærmere at undersøge de tre rum for interreligiøse relationer:
 - Rummet for eksplicitte interreligiøse relationer
 - Rummet for interreligiøse relationer opstået gennem præstens kerneopgaver
 - Rummet for relationer opstået i kraft af lokalt fælles- og naboskab.
 Også samspillet herimellem, samt hvordan præsterne selv forholder sig til disse rum, er relevante at undersøge nærmere.
- Præsternes forskellige indgange til det interreligiøse arbejde rejser spørgsmål til det ledelsesmæssige ansvar. Hvad er fx provsternes rolle i og indstilling til det interreligiøse arbejde i sognene? Og hvordan klædes præsterne på til den udvikling, hvor det interreligiøse arbejde bliver en generalist- snarere end en specialistopgave.

¹⁷ Se <https://www.blkm.dk/andre-trossamfund/trossamfundsregistret/liste-over-ankendte-trossamfund-og-tilknyttede-menigheder> (besøgt 13-03-2025).

- Flere af respondenterne skelner ikke mellem ikke-kristne trossamfund og kristne trossamfund uden for folkekirken. I stedet synes vægten at være lagt på, at der er tale om nyttilkomne trossamfund gennem migration. Hvis vi gerne vil forstå folkekirkens interreligiøse relationer, er der dog gode grunde til at skelne mellem kristne og ikke-kristne trossamfund. Mange kirker har set det som naturligt fx at byde kristne migrantmenigheder velkomne i deres kirke, hvor migrantmenighederne har lånt lokaler til afholdelse af bl.a. gudstjenester. Den samme 'naturlige' integration finder ikke sted, når der er tale om ikke-kristne trossamfund.
- Samtidig udviser folkekirken også ofte særlig omsorg for flygtninge¹⁸, hvor det er flugten og kirkens arbejde med diakoni, snarere end den religiøse baggrund, der motiverer til relationsombygning. Det har fx været tilfældet med kirkens arbejde målrettet syriske og ukrainske flygtninge. Ganske symptomatisk er respondenterne i denne undersøgelse heller ikke optaget af disse to gruppers religiøse baggrund, når de nævner dem som eksempel på interreligiøse relationer. Motiverne for relationen til forskellige grupper og enkeltpersoner kan således variere, ikke kun på grund af den enkelte kirkes og præsts prioriteter, men også på grund af karakteristika ved gruppen og enkeltpersonerne.
- Som omtalt synes relationer til tider at være flygtige, hvilket både skyldes selve relationens karakter og fx ankomsten af nye flygtningegrupper, som opmærksomheden rettes imod. Det rejser spørgsmål til tidsperspektivet, og hvordan gode relationer omkring en konkret indsats bedst opretholdes over tid? Et andet tidselement er samtidig, at nogle relationer helt naturligt ophører, hvilket udfordrer ideen om et landsdækkende netværk af relationer.
- I denne undersøgelse har vi ikke haft fokus på karakteren af sognet (land/by, stort/småt, provins/metropol etc.). Også dette perspektiv kunne være relevant at undersøge for forståelsen af etablering, karakter og kontinuitet af folkekirkens interreligiøse relationer.

Alle disse spørgsmål og perspektiver gør det tydeligt, at der stadig er masser af viden om folkekirkens lokale interreligiøse relationer, som vi ikke har. Derfor kunne yderligere undersøgelser være relevante. Det kunne ske gennem endnu et forsøg på at udbrede det anvendte spørgeskema eller gennem andre typer af undersøgelser, eller i en kombination heraf. Set i lyset af F&R's udfordringer med at distribuere spørgeskemaet, kunne det være en mulighed at overlade denne opgave til eller indgå samarbejde med FUV herom.

¹⁸ Se fx Pors og Skræddergaard 2022.

8. Litteratur

Ammitzbøll-Bach, Linda. 2025. 'Menighedsrådsmedlem: Man giver ikke køb på sin tro, når man inviterer andre indenfor'. Kristeligt Dagblad, 25. marts 2025.

Christoffersen, Philip. 2025. 'Biskop: Sogne skal have styr på beredskabsplaner'. Kristeligt Dagblad, 28. marts 2025.

Dylander, Viktor. 2025. 'Biskop: Sognepræster bør inddrages i beredskabet'. Kirke.dk, 12. marts 2025.

Felter, Kirsten Donskov. 2016. Hvad vil det sige at være præst? En kvalitativ undersøgelse af danske folkekirkepræsters syn på embede og arbejde. Aarhus: Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter.

Galal, Lise Paulsen. 2019. 'Making Space for Faith. Interfaith Initiatives in Denmark'. I The Interfaith Movement: Mobilising Religious Diversity in the 21st Century, redigeret af John Fahy og Jan-Jonathan Bock, 87-103. Social Movements in the 21st Century: New Paradigms. London: Routledge.

Galal, Lise Paulsen og Kirsten Hvenegård-Lassen. 2020. Organised Cultural Encounters. Practices of Transformation. Global Diversities. London: Palgrave Macmillan.

Galal, Lise Paulsen og Kirsten Hvenegård-Lassen. 2023. 'Atmospheric Encounters: Interfaith Dialogue in a Multifaith Neighbourhood of Copenhagen'. I Interreligious Encounters in Europe: Sites, Materialities and Practices, redigeret af Jan Winkler, Laura Haddad, Julia Martínez-Ariño og Giulia Mezzetti, 218-234. London: Routledge.

Hansen, Jacob Weinkouff. 2025. 'Biskop og kirkeminister uenige om muslimsk bøn i kirkebygning'. Kristeligt Dagblad, 22. marts 2025.

Madsen, Anders Ellebæk. 2025. 'Ledende artikel: Folkekirken skal løfte sin del af oprustningen'. Kristeligt Dagblad, 12. marts 2025.

Mogensen, Mogens. 2022. Kristendom i en brydningstid. Kirke, mission, økumeni og offentlighedsteologi. Christiansfeld: Forlaget Intercultural.dk.

Petersen, Laura Bjørg Serup. 2019. 'Intertwined Hospitalities in a Danish Church'. I Contested Hospitalities in a Time of Migration: Religious and Secular Counterspaces in the Nordic Region, redigeret af Synnøve K. N. Bendixen og Trygve Wyller, 146-61. Abingdon & New York: Routledge.

Petersen, Laura Bjørg Serup. 2024. "May I Invite You to Mix at the Tables?": A Practical Ecclesiological Study of Encounters between Individuals of Migrant and Danish Backgrounds within the Evangelical-Lutheran Church in Denmark. Ph.d.-afhandling, Aarhus: Department of Theology, Aarhus University.

Pors, Kristine Kaaber og Lucas Skræddergaard. 2022. Review af folkekirkens møde med nydanskere med henblik på fremtidige prioriteringer i Folkekirkens Migrantsamarbejde. København: Folkekirkens Migrantsamarbejde, Folkekirkens Mellemkirkelige Råd.

RAPPORTEN ER UDGIVET AF:

Folkekirke & Religionsmøde
Peter Bangs Vej 5B
Bygning 6, Etage 3, Rum 5
2000 Frederiksberg

Lise Paulsen Galal (galal@ruc.dk) har stået for udarbejdelse af survey, analyse og fremstilling af resultater.

Folkekirke & Religionsmøde har stået for distribution af survey.

Rapporten er sammensat, redigeret og layoutet af: Lise Paulsen Galal i samarbejde med Ane Kirstine Brandt (tekst), Sisse Le Lundskov Aamøe Laursen og Alexander Nygård Hummelose (layout).

AKBR@km.dk

www.religionsmoede.dk

Denne rapport må kun gengives med tydelig kildeangivelse

FOLKEKIRKE &
RELIGIONSMØDE

